

Ekeren in de 15de eeuw – deel 5: Laar

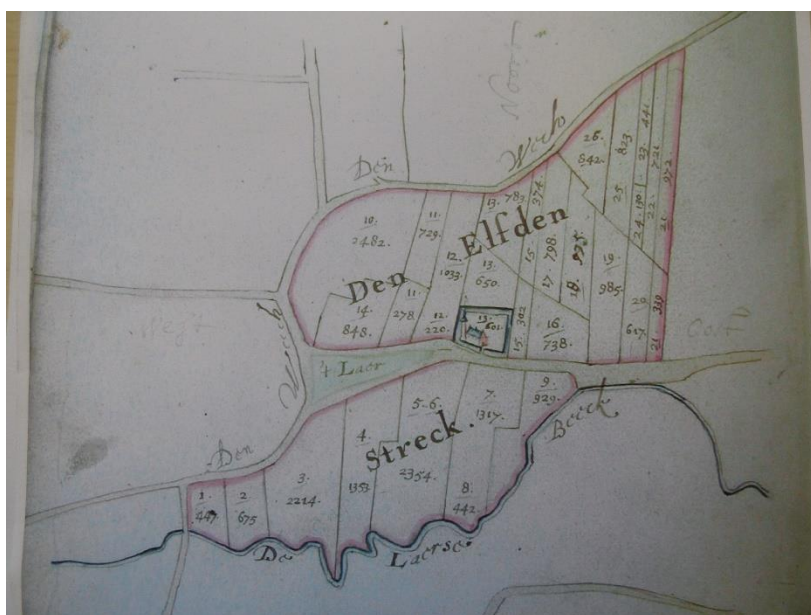
Inleiding

In de eerste twee artikelen op www.schattenvanekeren.be zijn we al eens ingegaan op het Laar.

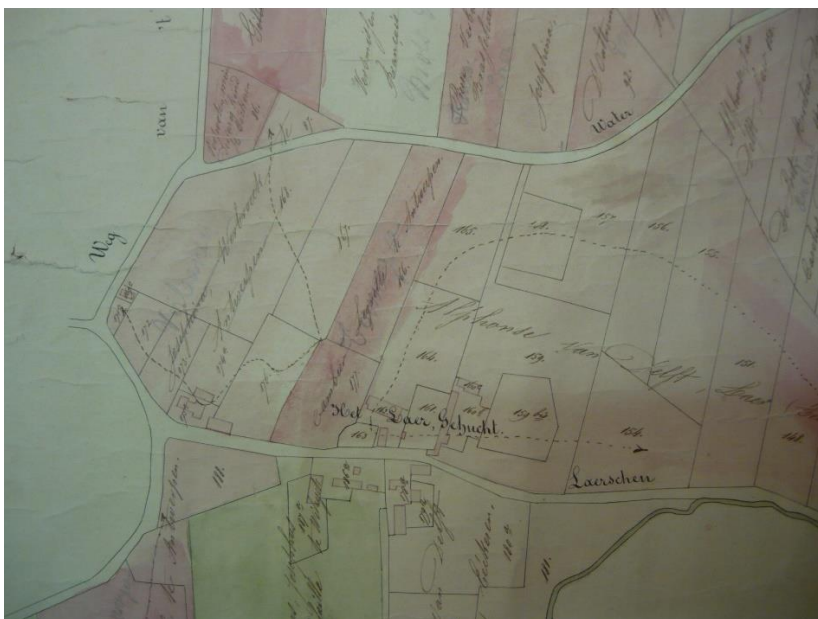
Het Laar is in de 15de eeuw slechts een van de gehuchten van Ekeren.

Dit gehucht leent zich uitstekend om de vraag te beantwoorden naar het bestaan van middeleeuwse sporen in het landschap. We letten daarbij vooral op het wegennetwerk.

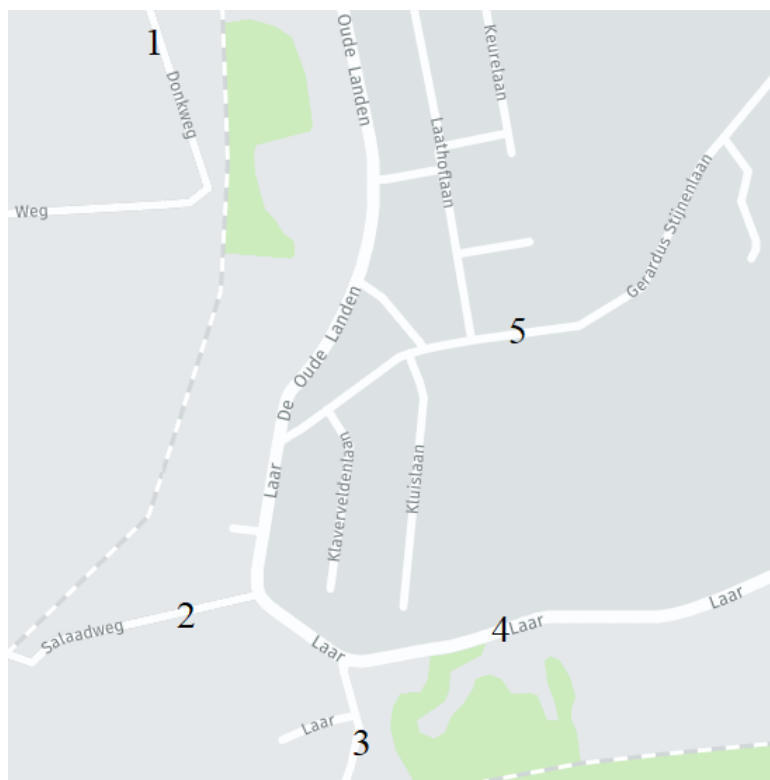
Een vergelijking van drie kaarten

RAA Polder van Oosterweel nr. 1167: Oosterweel bedijk in 1651 volgens het kaartboek van 1657 door meester Adriaen Hendrick 'gesworen landtmeter'.

Kadasterplan Laar 19de eeuw (raadpleegbaar in het DAN).

Huidige situatie: www.geopunt.be

1 – Donkweg

2 – Salaadweg

3 – Wielseweg

4 – Laar

5 – Gerardus Stijnenlaan

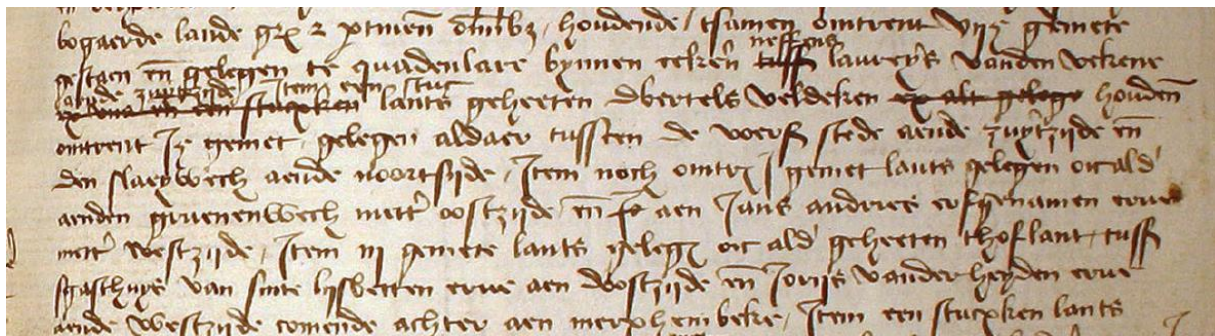
Vanuit Ekeren Centrum ging men vroeger via de Donkweg, Laar en Wielseweg naar Merksem en Antwerpen. Via de Gerardus Stijnenlaan kon men naar Ekeren Donk en via het Laar ging men richting Voshol (Brasschaat).

De straat De Oude Landen speelt hier geen rol want dat is een jonge straat die ontstond in verband met de aanleg van de spoorlijn. De weg naar Ekeren liep via de Donkweg. Van die oude historische weg is nog een restant over in het verlengde van de Leerhoeklaan.

Op de kaart van 1657 heeft het Laar een groot plein (plein-nederzetting). Op de kasterkaart blijkt dat dit gemeenschappelijke plein intussen werd verkaveld. De structuur van het wegennetwerk is echter niet veranderd. Kaarten uit de 15de eeuw zijn er niet, maar misschien dat de akten uit de schepenregisters een reconstructie toelaten. We gaan op zoek naar aanwijzingen dat het afgebeelde wegennetwerk al bestond in de 15de eeuw.

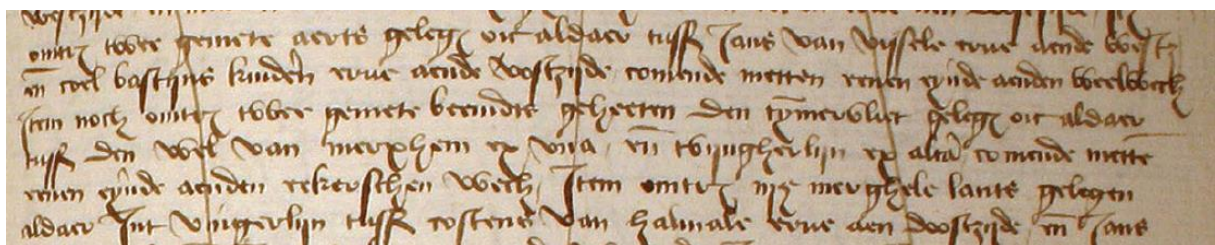
Naar een 15de eeuwse kaart van het Laar

Er zijn in de schepenregisters uit de 15de eeuw meer dan 80 vermeldingen van het Laar (Quadelaer, Quadelare) in Ekeren.
We presenteren enkele vondsten.

SR48-164-1454: ...gestaen ende gelegen te Quadenlare bynnen Eekeren neffens Laureys vanden Vekene aende zuytzijde; item een stuc lants geheeten dBertelsveldeken houdende omtrent 1,5 gemet, gelegen aldaer tusschen de voers stede aende zuytzijde ende den **Slaeywech** aende noortsijde; item noch omtrent 1 gemet lants gelegen oic aldaer aenden gruenenwech metter oostzijde ende aen Jans Andries erfgenamen erve metter westzijde; item 3 gemete lants gelegen oic aldaer geheeten tHoflant tuss(en) sGasthuys van Sinte Lijsbetten erve aen doostzijde ende Jorijs vander Heyden erve aende westzijde comende achter aen **Merxhembeke**...

De Slaeywech (nummer 2 op bovenstaande kaart) wordt genoemd. Een groene weg is een weg die loopt door het veld, een exploitatieweg. De Laarsebeek wordt hier Merksembeek genoemd.

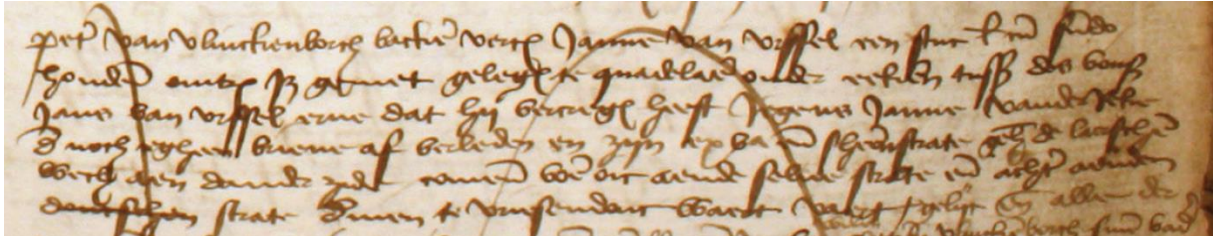

SR48-166-1454: ...omtrent 2 gemete aerts gelegen oic aldaer tuss(en) Jans van Ursselle erve aende westz(ij)de ende Coel Bastijns kinderen erve aende oostzijde comende metten eenen eynde aenden **Weelwech**; item noch omtrent twee gemete beemds geheeten den Tymmervliet gelegen oic aldaer tussen den Wel (Weel) van Mercxhem ende tVijngherlijn comende metten eenen eynde aenden **Eekerschen Wech**...

De Weelweg (nummer 3) en Ekerseweg (nummer 1 op bovenstaande kaart) worden genoemd. Een weel of wiel is een uitspoelingsgat veroorzaakt door het overstromingswater bij een dijkdoorbraak. Er moest dus een dijk in de omgeving liggen, en dat klopt, maar we weten niet

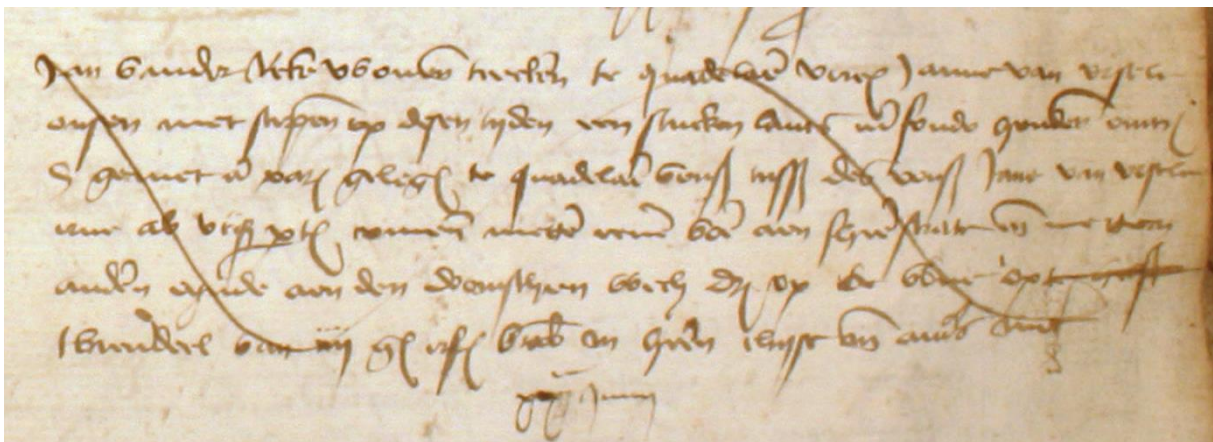

precies waar dit weel eigenlijk lag. Roger Keukelinck, de stichter van het DAN, twijfelde daarom aan het bestaan van een echt wiel. Misschien ging het eerder om een vochtige laagte. Uit het vorige artikel blijkt dat men de dijk na de overstroming opnieuw heeft aangelegd. Daarbij gaan we er van uit dat daardoor het wiel buitendijks (aan de kant van Merksem) kwam te liggen. Bij volgende overstromingen werd het wiel van Merksem dan langzaam opgevuld. De dijk vroeg natuurlijk ook regelmatig onderhoud. Mens en natuur vormden uiteindelijk samen dit landschap.

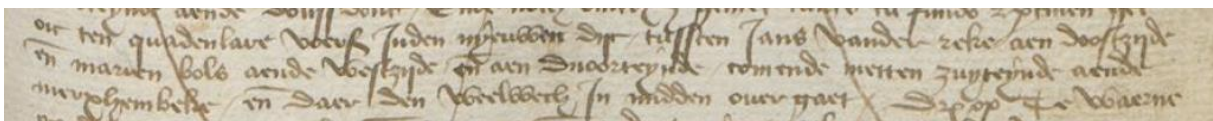
SR54-197-1457: Peter van Vlinckenborch backer vercocht Janne van Urssel een stuc l(ant) houdende omtrent 1,5 gemet gelegen te Quadelaer onder Eekeren tuss(en) des voirs Jans van Urssel erve dat hij vercregen heeft jegens Janne vander Reke d(aer) noch egheen brieve af verleden en zijn ende sheerenstrate geheten de **Laerschenwech** aen dander zide, comende voer oic aende selve strate ende achter aenden **Doncschenstrate** daermen te Vriesendonc waert vaert...

De Laerschenwech (nummer 4) wordt genoemd evenals de Doncschenstrate (nummer 5) naar Vriesdonk.

SR54-69-1457: Jan vander Reke wonende te Eekeren te Quadelaer vercocht Janne van Ursele onsen metscepenen op desen tijden een stucken lants houdende omtrent 0,5 gemet gelegen te Quadelaer voirs tuss(en) des voirs Jans van Ursele erve comende metten eenen voer aen sheerenstrate ende metten anderen eynde aenden **Dooncschen Wech** (Doncschen Wech)...

De Doncschenstrate wordt hier Dooncschenwech genoemd (nummer 5). De Doncschenwech wordt ook genoemd in SR39-219-1447.

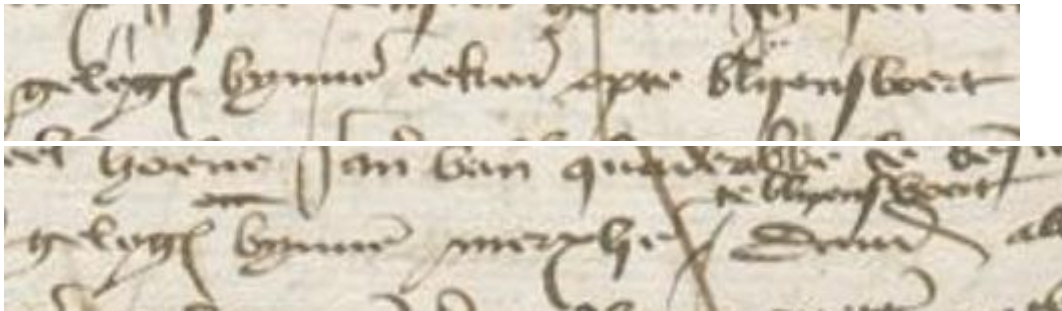

SR58-191-1459: ...oic ten Quadenlare voers inden Nyeuwendijc tusscen Jans vander Reke aen doostzijde ende Marien Bols aende westzijde ende aen dnoorteynde, comende metten zuyteynde aende Merxhembeke ende daer den **Weelwech** in midden overgaet...

Uit deze akte wordt duidelijk dat de Laarsebeek en de Merxhembeek dezelfde zijn. De Weelweg wordt genoemd. Via de Weelweg kon men vanuit Ekeren de beek oversteken naar Merksem.

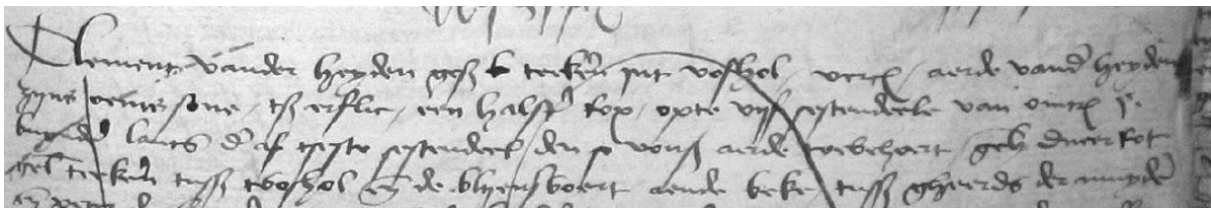
Blijensvoort

Een voorde is een oversteekplaats. Niet alleen bij de Weelweg maar ook bij Blijensvoort kon men de Laarsebeek oversteken. Wat betreft de ligging van deze oversteekplaats wijzen we op de volgende akten.

SR27-139-1439 zelfde akte; ... gelegen bynnen Ekeren opte Blijensvoert; ... gelegen bynnen Merxhem te Blijensvoert...

Blijensvoort ligt dus zowel in Mersem als in Ekeren.

SR59-130-1460: Clement vander Heyden ges(eten) tEekeren int Voshol verc(ocht) Aerde vander Heyden zijns oems sone ts(iaers) erflic een halster rox opte vijf sestendeele van omtrent 0,5 buynder lants daer af tseste sestendeel den voirs Aerde toebehoert geheeten dNeerRot gel(egen) tEekeren tuss(en) tVoshol ende de Blijensvoert aende beke...

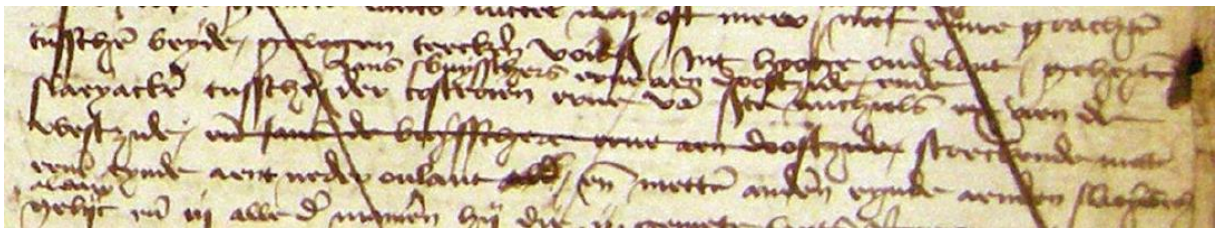
De Blijensvoert lag dus tussen Voshol (nu Brasschaat) en de omgeving van het Laar waar later de Zwaantjesbrug over de Laarsebeek zou worden gebouwd. De naam Zwaantjesbrug (Zwaentjens Brug) is waarschijnlijk genoemd naar herberg 'de Zwane' die daar in Merksem stond (SR55-172-1458).

Vandermaelen 1854 via www.geopunt.be

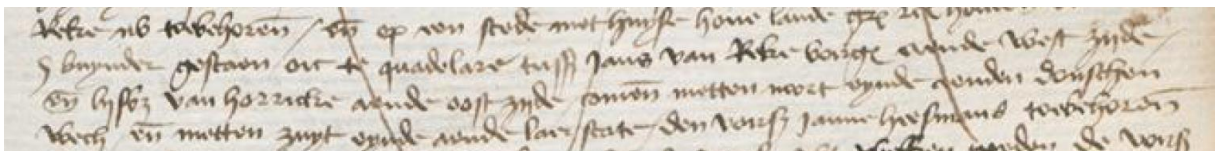

Oudeland

SR61-369-1461: ... gelegen tEeckeren voirs int hooge Oudelant geheyten Slaeyacker tusschen Jans sBuysschers erve aen doostzide ende der costerien erve van S(in)te Michiels aende westzide streckende metten eenen eynde aent Nederoulant ende metten anderen eynde aenden **Slaeywech**...

Er is sprake van een hoger deel en een lager deel van het Oudeland. Op het hoogste deel, de akker, kon men gewassen verbouwen. Het laagste deel was daarvoor waarschijnlijk te nat. De Slaeywech gaf toegang tot de akker. Voor een verklaring van de naam Salaadweg verwijzen we naar een artikel in Jaarboek 24 van het jaar 2006 van Heemkring Ekeren: 'Een vreemd Ekers toponiem: De Salaadweg' door W. Van Osta (raadpleegbaar in het DAN).

SR87-169-1475: ... stede ... gestaen oic te Quadelare tuss(en) Jans vander Reke voerg aende westzijde ende Lijsbeth van Horricke aende oostzijde comende metten noorteynde aenden **Donschenwech ende metten zuyteynde aende Laerstrate**...

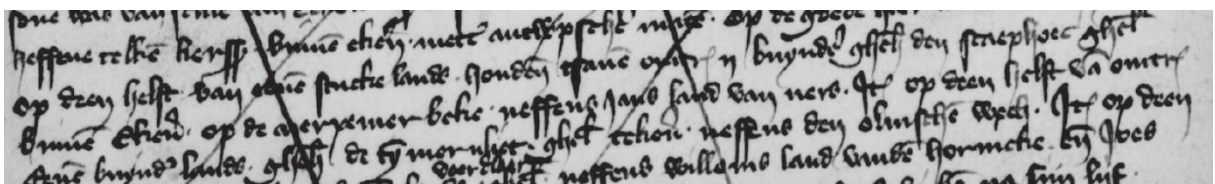
We zien hier een duidelijke vermelding van een perceel dat grenst aan de Doncseweg aan de noordzijde (nummer 5 op bovenstaande kaart) en aan de Laerstrate (nummer 4 op bovenstaande kaart) aan de zuidzijde.

Overigens zien we in SR8-144-1422 de vermelding Laerschestrate en in SR9-213-1423 de vermelding Laerschenwech.

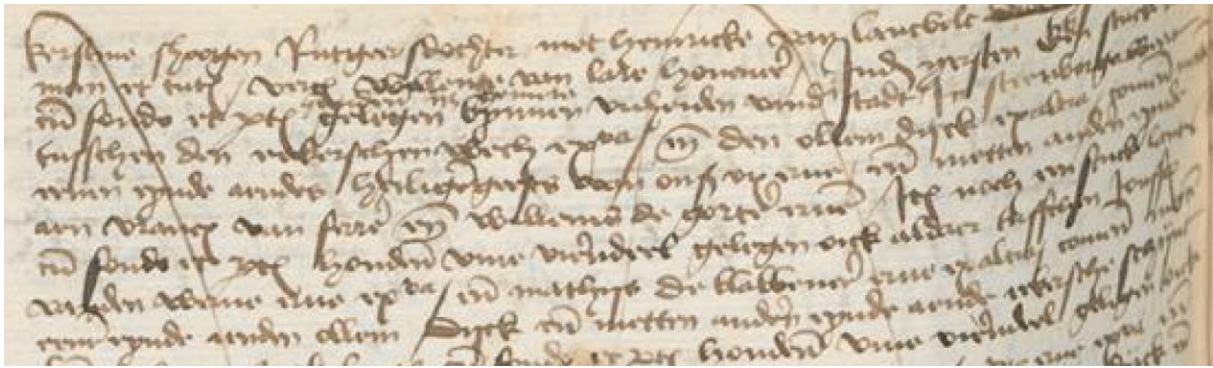
De Olmebrug

In het artikel deel 1 van dit dossier zagen we op het kaartje van Stijnen de Olmebrug liggen over de Laerse beke. Volgens www.gtb.inl.nl kan Olmebrug verwijzen naar een vermolmde brug of naar een olmboom of iep. Het lijkt weinig waarschijnlijk dat het hier gaat om een vermolmde brug want het betreft een belangrijke verbinding via Merksem naar Antwerpen.

Naast de Olmebrug vonden we ook nog een Olmweg en een Olmdijk.

SR1-193-1397: ... op deen helft van eenen stücke lands houdende tsamen omtrent 2 buynder gheh(eten) den Scaephoeck ghel(egen) binnen Ekeren opde Merxemerbeke neffens Jans land van Ners; item op deen helft van omtrent eenen buynder lands gheh(eten) de Tymmervliet ghel(egen) tEkeren **neffens den Olmschenwech**...

SR95-290-1480 (huidige jaartelling): Kerstine sHoogen Rutgeers dochter x Heinricke van Lancvelt verc(ocht) Willeme van Lare hoveneer, inden yersten een stuck lant gel(egen) bynnen vriheiden vander stadt in Steenborgerweert tusschen den Eekerschenwech ende den **Ollemdijck**; ... comende metten eenen eynde aenden Ollemdijck ende metten anderen eynde aende **Eekersche Schijnt**...

De benamingen Olmbrug, Olmweg en Olmdijk doen veronderstellen dat de rivier de 'Ekeren' alias Laarsebeek alias Merksembeek en alias Schijn ook nog Holme werd genoemd. Volgens de beschrijving in bovenstaande akte moet de Ollemdijck een andere benaming zijn voor de Schenckeldijck. Was die dijk begroeid met olmen en ging de Olmweg vanaf de Olmbrug daarheen en dus naar Oosterweel en Steenborgerweert?

Misschien ook valt de olm-naam te koppelen aan Olmeremuthen, een reeds lang verdwenen plaatsnaam gemeld in de 12de eeuw ten noorden van Antwerpen bij Oosterweel (zie Portret van Ekeren blz. 33; raadpleegbaar in het DAN).

Conclusie

Er blijven natuurlijk altijd nog wel vragen bestaan, maar het huidige wegennet van het Laar is in ieder geval in belangrijke mate reeds aanwezig in de 15de eeuw.

Ad van Oeffelen – vrijwilliger DAN